

Knihovnicko-informační zpravodaj U Nás

Vyšlo: 14.12.2007

Číslo: Ročník 17 (2007), Číslo 4

Sekce: Zajímavosti

Název článku: Zajímavosti o největším rukopisu světa aneb Codex gigas zapůjčen na výstavu do Prahy

Autor: Alena Součková

Zdroj: <http://unas.svkhk.cz/clanek.asp?id=878>

Zajímavosti o největším rukopisu světa aneb Codex gigas zapůjčen na výstavu do Prahy

Alena Součková

Od 20. září 2007 do 6. ledna 2008 je možné v pražském Klementinu shlédnout výstavu Codex gigas aneb Tajemství největší knihy světa. Pro tento účel byl ze Švédské královské knihovny zapůjčen originál rukopisu, který je umístěn ve speciálně zbudované trezorové místnosti a za přísných bezpečnostních opatření ukazován návštěvníkům. O výstavu je stále mimořádný zájem, návštěvnost řídí systém on-line rezervací. Na výstavních panelech a ve vitrínách je dopodrobna zobrazena historie vzniku této unikátní knihy, zobrazení některých stran, archeologické prameny i další knihovědné exponáty. Lze také shlédnout názorný, téměř hodinový, videoprogram. K dispozici je i digitalizovaná forma kodexu, vytvořená Švédskou královskou knihovnou, zpřístupněná i na webových stránkách Národní knihovny; digitalizace umožní prozkoumat dokument do sebemenšího detailu, včetně překladu latinských textů. <http://www.kb.se/codex-gigas/cze>

Codex gigas, nazývaný i Gigas librorum, Liber pergrandis nebo Codex diabolicus, představuje velmi vzácný a ojedinělý dokument. Vzhledem k tomu, že dějiny tohoto unikátního díla jsou spojeny s některými místy východních Čech, dovoluji si upozornit na některé zajímavosti:

Pozoruhodná je velikost knihy - 90 x 50,5 cm, má 624 stran, listy jsou z pergamenu, na výrobu dvojlístů bylo zapotřebí jmně vyčiněných kůží ze 160 zvířat (asi oslů), hmotnost knihy činí kolem 70 kg. Kniha je považována za div světa.

Kniha je unikátní po výtvarné i obsahové stránce. Rukopis, románská minuskule, je velice úhledný, patrně dílem jedné osoby - to představuje období několika desítek let práce, zpravidla celoživotní činnost. Text je doplněn celostránkovými ilustracemi i barevnými iniciálami a iluminacemi, jejichž barvy jsou dodnes zřetelné a zachovalé. Obsahem je souhrn středověké vzdělanosti. Kniha pro svou velikost asi nebyla využívána k pravidelným bohoslužebným úkonům. Obsahuje latinské texty bible (Starý i Nový zákon i některé apokryfy), historické spisy Josepha Flavia o židovské válce, dále historii českých zemí, tj. Kosmovu kroniku českou. Součástí knihy jsou i praktické příručky pro kněze, penitenciál a zpovědní zrcadlo. Kalendář a nekrologium s dalšími vpisky nahrazovaly matriku. Jsou zde i rozpravy a pojednání právnická, hospodářská a zemědělská. Zvláštností je spis o lékařském umění té doby a dokonce zaklínací formule k zahnání závažných nemocí i vypátrání zloděje.

Zajímavostí je vyobrazení čerta na straně 290 - ďábel s děsivým výrazem, se zeleným obličejem, dvěma jazyky, čtyřmi prsty s drápy na rukou i nohou je zdrojem pro pověst, že nehodný mnich chtěl největší knihu světa napsat za jedinou noc, a když zjistil, že dílo nezvládne, pozval si na pomoc ďábla. Odtud také název knihy Ďáblova bible.

O původu knihy panují četné dohady. Vznik je datován do období 1203-1229, pravděpodobně v benediktinském klášteře v Podlažicích u Chrudimi. Klášter neměl dlouhou historii - vznikl jako útočiště černých mnichů a v době husitství byl zcela zničen. Archeologické nálezy z nedávné doby však dokazují, že se nejednalo o chudý klášter, jak se původně předpokládalo.

V roce 1295 byl však kodex zastaven do kláštera cisterciáků v Sedlci u Kutné Hory. V té době Kutná Hora prožívala díky těžbě stříbra období velkého rozmachu.

Po deseti letech se kniha dostává do benediktinského kláštera v Praze-Břevnově, který je díky vzdělanému opatovi Pavlu Bavorovi z Nečtin nejbohatším českým klášteřem. Opat si byl dobře vědom unikátnosti a ceny kodexu, proto jej odkupuje. O tom svědčí původní latinský text na předsádce knihy (*...librum pergrandem, qui dicitur potest de septem mirabilibus mundi...tj. velkou knihu, která může být nazvána jedním ze sedmi divů světa*). V Praze byl Codex gigas umístěn asi sto let až do doby husitských bouří. Tehdy byla kniha odvezena do bezpečí do nově budovaného kláštera v Broumově. Ten také patřil benediktinům, byl postaven jako hrad a nikdy nebyl dobyt. V broumovském klášteře byl kodex dalších 170 let. Traduje se, že byl již v té době vystavován jako unikát a zvěsti se donesly až na císařský dvůr k Rudolfovi II. Císař měl bohaté sbírky umění a také se zajímal o vše tajemné. Tehdejší opat Martin II. z Pravdovic, řečený Korytko, se chtěl císaři zavděčit, a tak mu kolem roku 1594 kodex daroval.

Pak následovalo neslavné období třicetileté války. Některé poklady ze sbírek Rudolfa II. byly převezeny do Vídně, Codex gigas kvůli své velikosti však zůstal v Praze a přestál i její dobývání. Tehdejší švédská královna Kristina byla na svou dobu vzdělaná katolička a válečnou kořist si pečlivě vybírala. A tak se vzácná kniha, patrně českého původu, roku 1648 dostala do Švédska, kde je pečlivě chráněna. Nikdy nebyla do Čech ani zapůjčena k výzkumům a bádání - usiloval o to např. Josef Dobrovský. Možná, že tak byla uchráněna dalších pohrom (inkvizice, války, nacismus, totalita, povodně) a po dlouhých 359 letech se alespoň na krátko vrátila do země svého původu.

Literatura:

FRIEDL, A. Kodex Gigas. Praha, Emporium 1929. 97 s.

BÁRTL, S.-KOSTELECKÝ, J.: Ďáblova bible : tajemství největší knihy světa. Praha, Paseka 1993. 87 s. ISBN 80-85192-64-0

© 2000-2004 Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové · pujcovna@svkhk.cz
· knihovna@svkhk.cz · studovna@svkhk.cz · <http://www.svkhk.cz>